

Niels Ebbesen

Niels Ebbesen (født 1308 og død 2. november 1340) var en dansk lavadelsmand, der blev nationalhelt, da han dræbte "den kullede greve" (dvs. skallede greve), grev Gerhard 3. af Holsten i Randers 1. april 1340.

Drabet fandt sted i den kongeløse tid, hvor Danmark var pantsat til tyske grever: Jylland og Fyn til Gerhard 3., Sjælland og Skåne til Johan af Holsten. Selv om det kan diskuteres, om drabsmotivet var nationalfølelse eller ulyst til at betale skat, blev det et signal til oprør mod de tyske panthavere.

Niels Ebbesens æt

Niels Ebbesen var adelsmand af Strangesen-slægten – eller Strangesønnerne. De kom fra Thy. Især kendt er Ebbe Strangesen (død 1507). Vestervig kirke i Thy var slægtens familiegravsted.

Niels Ebbesen var søn af Ebbe Strangesen og Bege Buggesdatter, søster til Niels Bugge til Hald.

Traditionen siger, at Niels Ebbesen boede på den lille herregård Nørreris i Nørreris Skov ved Hinnerup. Det er dog ikke dokumenteret, men på og ved voldstedet står flere mindesten for Niels Ebbesen. Et stort gammelt egetræ, der nu er væltet, men stadig ligger hvor det faldt, kaldes Niels Ebbesens Eg.

Til brug for skolernes historieundervisning udførte maleren Rasmus Christiansen denne illustration til en anskuelsestavle. Man ser Niels Ebbesen ride bort fra Randers med sine mænd, og den ødelagte bro over Gudenåen i baggrunden.

Drabet på Gerhard 3., den 1. april 1340

Den holstenske greve, Gerhard 3., var med 11.000 mand rykket op i Danmark for at inddrive sit tilgodehavende med magt. Ved Kolding delte han hæren og sendte en afdeling til Varde og en til Viborg. Selv rykkede han til Randers med 4.000 mand og opslog sit hovedkvarter der. Den 1. april 1340 red Niels Ebbesen til Randers med 47 mand og skjulte sig i byen, til det blev nat. De trængte ind i grevens hus - hans hovedkvarter var i gården på hjørnet af Middelgade og Apotekerstræde - og "huggede hans hoved af over sengestokken". Grev Gerhard skal have været sammen med sin kapellan i bøn, og både greven, hans kapellan og tre småsvende blev hugget ned. Den vestfalske ridder Hinric von Viting-hoven kom til undsætning, men blev ligeledes hugget ned. For ikke at blive beskyldt for lønmord, slog danskerne på tromme og udråbte drabet på greven. Derefter flygtede de ned til broen over Gudenåen. Svend Trøst havde i mellemtiden forberedt broen til afkastning, og da de var vel ovre, kastede de broen i vandet og vandt et forspring. Aktionen kostede danskerne én mand.

Drabets følger

Som følge af drabet på grev Gerhard blev der 22. april indgået forlig i Spandau i Berlin. Junker Valdemar indgik en overenskomst med hertug Albrecht 4. af Sachsen, grev Johan 3. af Holsten og grev Johan af Hoya i hans konflikt med grev Gerhard 3.s sønner, greverne Henrik og hans brødre. Her blev Valdemar konge nord for Limfjorden; resten af Nørrejylland kostede ham 35.000 mark sølv i 1346. Drabet medførte altså, at det danske rige vest for Øresund igen blev samlet under en dansk konge.

Slaget ved Nonnebjerg den 2. november 1340

Niels Ebbesen belejrede med en bonde- og rytterhær Skanderborg Slot, da den holstenske besætning ikke ville overgive sig. Da 600 holstenske ryttere var på vej til undsætning, trak Niels Ebbesen sin hær op på bakken for ikke at komme i klemme mellem et udfald fra borgen og et rytterangreb sydfra. Oppe på bakken, formentlig hvor banegården ligger i dag, lavede de en vognborg.

Rytterne og slottets besætning prøvede at angribe samtidigt, men rytterne red i mudder og blev forsinket i det første angreb, som blev slået tilbage. Da rytterhæren nåede frem, angreb landsknægtene og rytterne samtidig. Vognborgen blev gennembrudt og mange dræbt. Niels Ebbesen trak sig op på Ladegårdsbakken med sine ryttere. Her blev de omringet. Alle 2.000 danskere døde den 2. november 1340.

Fra Århus var bisp Svend på vej med 200 ryttere; sammen med bisp Jakob Splitaf fra Ribe blev han i klagesangen af 1329 berømmet som de eneste dansksindede inden for bise- og stormandskredsen. Men Svend og hans følge red forkert, og da de nåede frem, var kampen slut. De red tilbage til Århus. De døde blev begravet i en massegrav ved Skanderup Kirke. Massegraven blev fundet i 1920'erne ved Nørregades udvidelse, men ikke undersøgt.

Niels Ebbesens lig blev lagt på hjul og stejle. Om natten blev det fjernet af hans venner og ført bort. Formentlig blev han begravet i Vestervig kirke.

Eftermæle

Forfatteren Kaj Munk skrev i 1942 under besættelsen skuespillet Niels Ebbesen, som det blev forbudt at udgive og opføre. Niels Ebbesen-skikkelsen blev i det hele taget et symbol for den danske modstand mod den tyske besættelsesmagt. Forfatteren Kåre Bluitgen har i sin roman Lykkelandet fra 2010 (ISBN 978-87-991704-5-6) givet sit bud på Niels Ebbesens liv ud fra samtidige kilder.